

Współczesny folklor a skandynawski folk-metal

Autor tekstu: **Bartosz Tylkowski**

Dzisiaj, w obliczu postępującej globalizacji, odnalezienie kulturowych korzeni mogłoby wydawać się trudne. Szczególnie młodzież narażona jest na zatracenie swoich tradycji we wszechogarniającej kulturze McDonald's, muzyce techno i seriali pełnymi top-modelek i wysterydowanych osiłków. Młodzież, która myśli dzisiaj kategoriami „mieć”, zapomniała o tym by „być”, żeby mieć świadomość swojego pochodzenia i znać swoje miejsce w „globalnej wiosce”. Trudno o takie myślenie, kiedy do uszu płynie równomierny i monotony łomot z megalitycznych głośników a oczy wpatrzone w portfele przeliczają szansę na kolejną dobrą zabawę w dyskotecę. Fascynacje zamknęły się w ciasnym polu nowości motoryzacyjnych i audiowizualnych. Muzyka niegdyś tak ważna dla społeczności za pomocą, której utrwalana była swoista kronika pokoleń, minionych i obecnych dążeń, doświadczeń i przeżyć dziś wydaje się być obdarta z emocji, wartości i jakiegokolwiek przesłania.

W zalewie gatunkowym muzyki współczesnej trudno jest, dla przeciętnego zjadacza chleba, znaleźć iskrę zapalającą potrzebę wgłębienia się w kulturę swojego narodu i poczuć w niej swoistą jakość, niepowtarzalną nigdzie indziej. Jednakże ostatnimi czasy pewna grupa młodzieży wydała jakby wojnę takiemu stanowi rzeczy. Dotychczas grający pewną ostrą odmianę rocka, mianowicie muzykę metalową, młodzi ludzie zaczęli interesować się kulturą własnego regionu, jego folklorem wierzeniowym, muzyką, a także sztuką. Przeciw globalizacji powstaje lokalizacja.

Szczególnie interesuje mnie to zjawisko funkcjonujące dzisiaj na gruncie skandynawskim i chciałbym w niniejszej pracy bliżej przyjrzeć się zespołom, które grają tę osobliwą odmianę „metal” — ich nazwom, tekstom i całej symbolice, której używają.

*

„Kiedy Bóg na powierzchni ziemskiego globu rozrzucił ziemię urodzajną, zapomniał o Norwegii. Aby naprawić omyłkę, zebrał skrętnie resztki ziemi pozostałe w głębi worka i szybkim ruchem rozrzucił je pomiędzy górami. Następnie, chcąc wynagrodzić mieszkańcom tego kraju, wlał w ich serca najgorętsze ukochanie rodzinnej ziemi”. Tak o Norwegach mówi pewna stara ludowa przypowieść i spełnia się ona, gdy przypatrzymy się wytworom norweskiej muzyki ogólnie rozumianej jako młodzieżowa.

Muzykę, którą chcę opisać, zwykło się nazywać „folk-metalem” a to za sprawą tego, że - w skrócie - jest to muzyka, która w ostre brzmienie gitar, ciężką melodykę, mocny rytm perkusji, charyzmatyczny głos wokalisty/wokalistki (lub obojga) wplata elementy zaczerpnięte z folkloru swego kraju. Tymi elementami mogą być instrumenty (skrzypce, flet, drumla) czy melodyka (np. w Finlandii *hummpa*), jednak bardzo ważna jest tutaj warstwa tekstowa (tematy baśniowe, podaniowe, mitologiczne).

Moim zdaniem owa twórczość jest przejawem folkloru współczesnego, ponieważ „kiedy mówimy o folklorze współczesnym mamy na myśli produkt twórczej realizacji wielu utalentowanych jednostek, jednostek, nie masową twórczość indywidualną. Za folklor współczesny należy uważać wszystkie dzieła posiadające swego autora, jednak przyjęte przez masę i zmienione przez nią, rozczepione w ten sposób na szereg wariantów” [1]. Jeśli chodzi o grono odbiorców skandynawskiego folk-metalu, jest to grupa ludzi słuchających także innych podgatunków muzyki metalowej, lecz wyróżniająca się pod względem zainteresowań. Tacy ludzie są często członkami jakichś stowarzyszeń, np. bractw rycerskich, ruchów neopogańskich (w Skandynawii na przykład Asatro [2]), czy też zgromadzeń hobbistycznych, np. gracze RPG (Role Play Game). Stąd też istnieje różna tematyka, którą zajmują się poszczególni wykonawcy.

Zespół *Einherjer* z Norwegii inspirowany jest mitologią germańską, jego utwory pełne są odniesień do Eddy Poetyckiej Snorrego Sturlusona (Odyn, otchłań Ginungagap), wykorzystuje symbolikę (w logo zespołu motywy z rzeźb staroskandynawskich, okładki przedstawiające mitologiczne postacie, członkowie noszą symbole młota Thora). Gra muzykę agresywną, lecz zabarwioną miejscami melodyką norweską w stylu *hauling*. Nazwa *Einherjer* wg nordyckiej mitologii oznacza poległego na polu bitwy wojownika, którego wraz z innymi Odin gromadzi w swym pałacu w sali Walhalla, gdzie ćwiczą się dalej w rzemiośle wojennym, by w dniu

Ragnarök wspomagać bogów w walce ze złymi mocami.

Zespołem sięgającym pełnymi garściami z folkloru i tradycyjnych utworów narodowych była grupa *Storm* (*Burza*), także z Norwegii, powstała w 1995 roku. *Storm*, choć wydał jeden jedyne album *Nordavind* (*Północny Wicher*) stał się owym zarzewiem budzącym zainteresowanie własną kulturą wśród skandynawskiej młodzieży. Do dzisiaj śpiewa się utwory z tegoż albumu podczas spotkań towarzyskich. Dzięki swojej „metalowej” stylistyce stał się dostępny dla środowiska fanów tego rodzaju brzmienia. W albumie tym wykorzystano m.in. takie utwory, jak:

- *Villemann og Magnhild* (*Villemann i Magnhild*), którego tekst opiera się na starej baśni norweskiej opowiadającej o bohaterze Villemannie ratującego swą ukochaną przed złośliwym wodnym chochlikiem (Nøkken — norweski odpowiednik naszego utojca). Muzyka i tekst pochodzą z norweskiej prowincji Telemark i zostały w swej oryginalnej wersji spisane przez norweskiego pastora Magnusa Brostrupa Landstada w 1846 roku.

- *Mellom Bakkar og Berg* (*Pośród Gór i Wzgórz*) będący kompilacją tekstu Ivara Aasena [3] (pod tytułem *Nordmannen*) z melodią napisaną przez norweskiego organistę Ludwiga Mathiasa Lindemana [4], która z kolei ma swoje źródła w muzyce ludowej.

- *Oppunder Skrent og Villmark* — jest pieśnią opartą na *Solveigs Sang* (*Pieśni Solveigi*) z suity do muzyki *Peer Gynt* Edwarda Griega [5] z 1876 roku.

Co ciekawe, u większości „fanów” *Storm* leży przekonanie, iż to członkowie zespołu są autorami wszystkich kompozycji, lecz równocześnie, że jedynie inspirowali się melodiami norweskimi. Faktem jest jednak, iż do dzisiaj (choć grupa nie istnieje od dziewięciu lat) śpiewa się „ich” piosenki zgodnie z „metalową” aranżacją.

Otyg — grupa ze Szwecji (1995- 1999); wyraz *otyg* w języku szwedzkim oznacza *figlarny, psotliwy, przynoszący utrapienie*. Jest to zbiorowe określenie mrocznych stworzeń występujących w skandynawskim folklorze [6] - teksty bogate w motywy z bajek a także opisujące szwedzką przyrodę: piosenki -*Varulvsnatt* (Noc wilkołaka), *I Trollberg Och Skog* (W trollowych górach i lasach), *Fjällstorm* (Górska Burza), *Årstider* (Pory Roku) i wiele innych. Albumy ilustrowane są obrazami Theodora Kittelsena [7]. Zespół w swej muzyce wykorzystywał skrzypce a kompozycje były bardzo skoczne. Był typowym przykładem Folk-Metalu.

Finntroll - fiński zespół („fiński troll”), głównie teksty rojące się od opowieści o trollach, a także połączenie tradycyjnej fińskiej melodii *hummpa* z ostrym „metalowym” brzmieniem.

Lumsk - Norwegia, teksty o przyrodzie skandynawskiej, melodia pochodząca z prowincji Telemark.

Glittertind [8] - Norwegia, warstwa tekstowa poruszająca tematykę Asatro. Utwory z tradycji norweskiej: *Mellom Bakkar og Berg* (wykonanie niemal identyczne z wykonaniem grupy *Storm*) a także *Om Kvelden* — melodia tradycyjna, tekst Arnulf Øverland [9]. Grupa często korzysta z tradycyjnych melodii norweskich.

Ulver - (Wilki), norweska grupa. W roku 1994 wydali płytę *Bergtatt*. Cały album zainspirowany został klasycznym tematem w norweskim folklorze o młodej panie, która zagubiła się w lesie i została porwana przez małych ludzi z podziemi. Jak wypowiada się jeden z członków grupy, o pseudonimie Garm [10]: "według tradycyjnych norweskich podań, porywacze pań zazwyczaj zamieszkiwali wnętrza gór. Stąd nazwa płyty *Bergttat*: *berg* — góra, *ttat* — mieszcząca, zawierająca, czyli w wolnym tłumaczeniu 'Mieszkający w górze'. Cała muzyka i teksty opowiadają o wewnętrznych przeżyciach dziewczyny, jej strachu, ciekawości tajemnego świata." [11]

W rok później grupa wydała także album *Kveldssanger* (*Wieczne pieśni*) zawierające w pełni akustyczne nagrania gitarowe z czystym męskim wokalem.

Ciekawie wygląda nurt Folk-Metalowy w Finlandii, gdzie najbardziej interesującym faktem jest pojawienie się zespołu *Shaman* (obecnie pod inną nazwą *Korpiklaani*), który odwołuje się w swej nazwie do szamańskich praktyk starożytnych ludów fińskich. Język, w którym śpiewa wokalista Shaman, to narodowy język Sámi. Wokalista Jonne Järvelä mieszkał większą część życia w Laponii (w części Fińskiej) i miał bliski kontakt z ludem Sámi (jak nazywają siebie Lapończycy). Nauczył się tam posługiwać sztuką śpiewania joik. W swojej muzyce łączy lapoński joik, tradycyjne melodie zarówno te lapońskie jak i fińskie z tekstami o prostej tematyce, inspirowanymi lapońskimi i fińskimi opowiadaniem i wierzeniami, np. utwór *Pellonpekko* (bóstwo fińskie troszczące się o urodzaj jęczmienia).

Część grup wyżej wymienionych obecnie już nie istnieje (Storm, Otyg) bądź zmieniła nieco styl grania (np. Ulver obecnie tworzy muzykę dla kina niezależnego). Część także, jak w przypadku grupy Shaman, zmieniła swą nazwę (tutaj na Korpiklaani — Leśny Klan) i śpiewa w języku angielskim, co jest już przejawem czysto komercyjnym (mimo, iż muzycy twierdzą, że robią to by ich teksty były zrozumiałe dla wszystkich). Pomimo tego wszystkie owe zespoły wprowadziły do muzyki coś nowego a zarazem odwołującego się do tradycji kulturowej regionu Północnej Europy. Obecnie na biesiadach, koncertach czy innych spotkaniach towarzyskich rozmawia się na ich temat, śpiewa utwory przez nich wykonywane, często także w miejsce oryginalnego tekstu wkłada się własne słowa, nierzadko w tym danym momencie wymyślone. Ten czynny charakter przekazu sprawia, że folklor, w tym wypadku muzyczny, nie zamyka się tylko w pieśniach, muzyce instrumentalnej, a więc w wytworach, lecz obejmuje także podmiot wytwarzający, sytuacje muzyczne (biesiady, ogniska), sposób funkcjonowania repertuaru, sensy i cele psychologiczne, estetyczne i społeczne wynikające z muzykowania.

Wykonawcy owi są niczym współcześni piewcy treści mitologicznych i obrzędowych, a także pierwotnych wizji świata. Odkrywają oni na nowo dawną muzykę i system wartości. Przetwarzają utwory klasyczne tak, by odpowiadały danej grupie społecznej, w tym wypadku ludzi interesujących się muzyką metalową (choć nie tylko). Nowa aranżacja starych tekstów, wykonanie, posługiwanie się archaicznymi instrumentami, stylem śpiewania, czerpanie z tradycji ludowej czy ze źródeł pisanych, stylistyka ubiorów i wizerunku (biżuteria, ubrania z wymalowanymi symbolami i bogatą skandynawską ornamentyką zdobniczą, tatuaże) jest jakoby częścią folkloru środowiskowego ale też próbą utrzymania wiedzy i świadomości o narodowych korzeniach.

Można zaryzykować stwierdzenie, iż folk-metal jest swoistym rodzajem folkloru bowiem „folklor daje możliwość wybrania z tradycji tych zjawisk i treści, które danej jednostce odpowiadają. Posiada umiejętność dopasowania się do każdej epoki” [12]. Folk-metal korzysta z nazw pochodzących ze sfery kultury tradycyjnej, np. troll, czy odnosi się do bajek i wierzeń ludowych mających charakter mitologizacyjny, budzący pewne skojarzenia, np. Ulver („wilki”), Shaman, Einherjer.

Muzyka ta buduje więzi pewnej grupy ludzi interesujących się muzyką metalową, rozbudza zainteresowanie kulturą tradycyjną Skandynawii.

Jest z drugiej strony folk-metal procesem przemian ludowej kultury muzycznej, który w ogólnych zarysach polega na „otwieraniu się na świat” dawnej kultury wiejskiej i wchłanianiu jej przez formacje kultury określane jako narodowa, popularna, masowa. Wchłonięcie to jest połączone z szeregiem nowych procesów — pewne cechy tradycji ludowej zostają uwypuklone, inne zredukowane, zależnie od nowych już funkcji i celów. Jednakże zastosowanie w kompozycjach folkloru danego kraju bardziej specyfikuje go (określa narodowo) niż uniwersalizuje twórczość.

W folk-metalu mamy także pewne podobieństwo do muzyki ludowej a to dlatego, że „w muzyce wysoce artystycznej, profesjonalnej, poważnej w centrum uwagi stoi dzieło. W muzyce ludowej ważniejsze są zachowania ludzkie oraz kontekst — obrzęd, zwyczaj, towarzyskie spotkanie. Muzyka ludowa służy lokalnej społeczności.” [13] Tu też mamy do czynienia ze społecznym charakterem tej muzyki — ma ona za zadanie wywoływać pewne skojarzenia, przekazać określone treści.

Tego rodzaju muzyka wykształciła już swoją estetykę i posiada pewne normy: jeśli chodzi o folk-metal skandynawski są to głównie teksty traktujące o przyrodzie, dawnych wierzeniach, dzisiejszych tęsknotach za „tamtymi czasami” wyrażone podniosłym, charyzmatycznym głosem, przeważnie męskim. Są to także — co jest w ogóle wyznacznikiem folk metalu - instrumenty typowe dla metalu (i rocka w ogóle), czyli gitary elektryczne i perkusja, lecz cechą charakterystyczną jest jednak melodyka, która musi wzbudzać od razu u człowieka skojarzenia ze Skandynawią. Zespoły folk-metalowe pełnymi garściami czerpią z bogatego folkloru Północy, począwszy od bajek, podań, legend, wierzeń, dawnej religii, a skończywszy właśnie na melodiach wyrwanych z norweskich fiordów czy lasów Finlandii. „Folklor jest zawsze podporządkowany estetyce twórczej poszczególnych kompozytorów” [14].

Obok nieuniknionej chyba komercjalizacji artystycznego ruchu regionalnego, należy podkreślić fakt samorodności, spontaniczności inicjatyw organizowania wielu zespołów, które powstają dzięki przywiązaniu ludzi do swojej własnej, tradycji kulturalnej oraz dzięki żywotności tych tradycji. Sięganie do folkloru jest w wypadku muzyki folk-metalowej wyrazem fascynacji dawnością, specyficznością i prostotą muzyki ludowej.

„Dzieło folkloru nigdy nie wygasa nagle i wszędzie. Lud przyjmuje na bezterminowe przechowanie wszystko to, co zasługuje na jego uwagę, dzieła folkloru żyją dłużej niż wiele dzieł twórczości indywidualnej" [15] więc można rzec, że folklor (w tym wypadku skandynawski) znalazł ujście we współczesnej muzyce, uległ przeobrażeniu, zatracił niektóre funkcje, ale też zachował te ważniejsze z nich, a mianowicie pamięć o tradycji.

*

Literatura:

Cieślak Tadeusz *Historia Finlandii*, Wrocław 1983.
Dahlig Piotr *Muzyka ludowa we współczesnym społeczeństwie*, Warszawa 1987.
Edda Poetycka : w przekładzie Apolonii Załuskiej-Strömberg, Wrocław 1985.
Fonkowicz Jerzy *Kwiaty w dolinach fiordów*, Warszawa 1984.
Foote P.G., Wilson D.M. *Wikingowie*, Warszawa 1975.
Gusiew Wiktor *Estetyka folkloru*, 1974.
Simonides Dorota *Przyszłość folklorystyki. Marzenia czy potrzeba naukowa?* [w:] *Folklorystyka*.

Dylematy i perspektywy, pod redakcją D. Simonides, 1995.

Zobacz także te strony:

[Germanowie i Skandynawowie](#)

[Azowie - panteon bogów skandynawskich](#)

[Renesans germańskiego pogaństwa](#)

[Kulturowy tygiel](#)

Przypisy:

[1] Wiktor Gusiew *Estetyka folkloru*, 1974.

[2] *Asatro, Asatrú, ufający Asom* ([Asowie](#) jeden z dwu szczepów bogów nordyckich), dawna wiara odynistyczna; neopogański ruch dawnej nordyckiej religii.

[3] Ivar Aasen (1813-1896) - norweski poeta i językoznawca. Jest twórcą współczesnego norw. jęz. lit. zw. *landsmål* lub *nynorsk* - neonorweski. W swej pracy nad językiem oparł się na zachowanych tu i ówdzie szczątkach dialektów lokalnych (język norweski zagrożony był unicestwieniem w wyniku czterowiecznego panowania w Norwegii królów Duńskich i późniejszego nakazu edukacji wyłącznie w jęz. duńskim).

[4] Ludvig Mathias Lindeman (1812-1887) - organista i kolekcjoner folkloru. Jego rolę przyrównać można do tej, jaką odegrał w Polsce Oskar Kolberg. Wraz z Ole Bullem (1810-1880), innym kompozytorem i skrzypkiem, również czerpiącym natchnienie ze sztuki ludowej, walczyli przyczynili się do powstania w norweskiej muzyce szkoły narodowej, do której należał między innymi Rikard Nordråk (1842-66, autor melodii hymnu narodowego Norwegii) i Edvard Grieg.

[5] Edvard Grieg (1847-1907) - kompozytor norweski. najwybitniejszy przedstawiciel szkoły narodowej w muzyce norw. Nawiązywał do norweskiego folkloru i wątków literackich. Autor m.in. utworów orkiestrowych: 2 suit z muzyki do *Peer Gynta* (1876, wg H. Ibsena), *Suita z czasów Holberga* (1884) i cykli tańców norw.

[6] Wg wywiadu z założycielem grupy o pseudonimie Vintersorg (*Zimowy smutek*), zamieszczonym na stronie internetowej <http://home.no.net/futhark/otyg>.

[7] Theodor Seweryn Kittelsen (1857-1914) - norweski malarz realizmu; czerpał natchnienie z folkloru skandynawskiego i piękna przyrody Północy; autor m.in. cykli ilustracji "Magia Trolli" i "Czarna Śmierć" (*Svartedauen*); *ilustracje do zbioru baśni norweskich P. Ch. Asbjørnsena i J. Moe'a "Norske Folkeeventyr"*.

[8] **Glittertind** to nazwa drugiego co do wysokości szczytu w Norwegi (2465 m n.p.m.), znajdującego się w masywie Jotunheimen na południu kraju. Niegdyś uznawany za najwyższy, jednak stopienie lodowca, którą jest pokryty, obniżyło go poniżej góry Galdhøpiggen (2469 m n.p.m.). Przez wielu jest nazywany sercem Norwegii.

[9] Arnulf Øverland(1889-1968) - poeta norweski.

[10] Garm - w mit. skand. Pies strzegący wejścia do krainy śmierci Hel.

[11] Według wywiadu przeprowadzonego w 1999 roku i zamieszczonego w "[Sub Terra Hellenic Underground Zine](#)".

[12] Dorota Simonides, *Przyszłość folklorystyki. Marzenia czy potrzeba naukowa?* [w:] *Folklorystyka. Dylematy i perspektywy*, pod redakcją D. Simonides, 1995.

[13] Piotr Dahlig, *Muzyka ludowa we współczesnym społeczeństwie*, Warszawa 1987.

[14] Ibidem.

[15] Wiktor Gusiew

Bartosz Tylkowski

Student etnologii Uniwersytetu Śląskiego

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 02-08-2004)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3549) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3549>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl